

Zbirka odločb sodne prakse

SODBA SODIŠČA (veliki senat)

z dne 26. oktobra 2021 *

„Predhodno odločanje – Sporazum med vlado Kraljevine Belgije in vlado Velikega vojvodstva Luksemburg na eni strani ter vlado Ljudske republike Poljske na drugi strani o vzajemnem spodbujanju in zaščiti naložb, podpisan 19. maja 1987 – Arbitražni postopek – Spor med vlagateljem iz ene države članice in drugo državo članico – Arbitražna klavzula, ki je v nasprotju s pravom Unije, določena v tem sporazumu – Ničnost – Ad hoc arbitražni sporazum med strankami v tem sporu – Udeležba v postopku arbitraže – Tiha izjava volje te druge države članice za sklenitev tega arbitražnega sporazuma – Nezakonitost“

V zadevi C-109/20,

katere predmet je predlog za sprejetje predhodne odločbe na podlagi člena 267 PDEU, ki ga je vložilo Högsta domstolen (vrhovno sodišče, Švedska) z odločbo z dne 4. februarja 2020, ki je na Sodišče prispela 27. februarja 2020, v postopku

Republiken Polen

proti

PL Holdings Sàrl,

SODIŠČE (veliki senat),

v sestavi K. Lenaerts, predsednik, A. Arabadžiev, predsednik senata, A. Prechal in K. Jürimäe, predsednici senatov, S. Rodin in I. Jarukaitis, predsednika senatov, J.-C. Bonichot, M. Safjan, F. Biltgen, P. G. Xuereb, N. Piçarra, sodniki, L. S. Rossi (poročevalka), sodnica, in A. Kumin, sodnik,

generalna pravobranilka: J. Kokott,

sodna tajnica: C. Strömholm, administratorica,

na podlagi pisnega postopka in obravnave z dne 15. marca 2021,

ob upoštevanju stališč, ki so jih predložili:

– za Republiken Polen F. Hoseinian, A.-M. Tamminen, J. Tavaststjerna in M. Wallin, advokater, skupaj z L. Guterstam,

* Jezik postopka: švedščina.

- za PL Holdings Sàrl R. Oldenstam, D. Sandberg, J. Rosell Svensson, advokater, L. Rees-Evans, counsel, P. Paschalidis, advocate, in S. Fietta, QC,
- za češko vlado M. Smolek, J. Vlácil, T. Müller, I. Gavrilova, T. Machovičová in L. Březinová, agenti,
- za nemško vlado J. Möller in D. Klebs, agenta,
- za špansko vlado S. Centeno Huerta in M. J. Ruiz Sánchez, agentki,
- za francosko vlado E. de Moustier in A. Daniel, agentki,
- za italijansko vlado G. Palmieri in S. Fiorentino, agenta,
- za luksemburško vlado C. Schiltz, A. Germeaux in T. Uri, agenti,
- za madžarsko vlado M. Z. Fehér in R. Kissné Berta, agenta,
- za nizozemsko vlado M. K. Bulterman, C. S. Schillemans in J. M. Hoogveld, agenti,
- za poljsko vlado B. Majczyna, M. Rzotkiewicz, M. Martyński, B. Soloch in J. Jackowska-Majeranowska, agenti, skupaj z J. Zasado, radca prawny,
- za slovaško vlado B. Ricziová, agentka,
- za finsko vlado H. Leppo, agentka,
- za švedsko vlado H. Shev, M. Salborn Hodgson, C. Meyer-Seitz, A. M. Runeskjöld, H. Eklinder, R. Shahsvan Eriksson in J. Lundberg, agenti,
- za Evropsko komisijo F. Erlbacher, K. Simonsson, L. Malferrari, T. Maxian Rusche in E. Ljung Rasmussen, agenti,

po predstavitvi sklepnih predlogov generalne pravobranilke na obravnavi 22. aprila 2021

izreka naslednjo

Sodbo

- 1 Predlog za sprejetje predhodne odločbe se nanaša na razlago členov 267 in 344 PDEU.
- 2 Ta predlog je bil vložen v okviru spora med Republiko Polen (Republika Poljska) in družbo PL Holdings Sàrl glede pristojnosti arbitražnega organa, ki je izdal dve arbitražni odločbi v sporu med njima.

Pravni okvir

Mednarodno pravo

BIP

3 Člen 9 sporazuma med vlado Kraljevine Belgije in vlado Velikega vojvodstva Luksemburg na eni ter vlado Ljudske republike Poljske na drugi strani o vzajemnem spodbujanju in zaščiti naložb, podpisanim 19. maja 1987 (v nadaljevanju: BIP), določa:

„1. (a) O sporih med eno od pogodbenic in vlagateljem druge pogodbenice navedeni vlagatelj pisno obvesti ustrezno pogodbenico, k obvestilu pa priloži še podroben memorandum.

(b) V smislu tega člena se izraz ‚spori‘ nanaša na spore v zvezi z razlastitvami, nacionalizacijo ali katerimi koli drugimi ukrepi, ki se podobno nanašajo na naložbe, vključno s prenosom naložbe v državno last, njeno postavitvijo pod državni nadzor ter katerim koli drugim odvzemom ali omejitvijo pravic in rem z državnimi ukrepi, ki bi lahko imel(-a) podobne posledice kot razlastitev.

(c) Zadevni stranki navedene spore v čim večjem obsegu rešita sporazumno.

2. Če spora tako ni bilo mogoče rešiti v šestih mesecih od datuma pisnega obvestila, opredeljenega v odstavku 1, ga vlagatelj po svoji izbiri predloži v arbitražni postopek pri enem od spodaj navedenih organov:

(a) Arbitražni organ gospodarske zbornice v Stockholmu [v nadaljevanju: SCC];

[...]

5. Arbitražni organ razsodi na podlagi:

- nacionalnega prava pogodbenice, ki je stranka v sporu, na ozemlju katere je bila izvedena naložba, vključno s kolizijskimi pravili;
- določb tega sporazuma;
- pogojev posebne zaveze, ki bi nastala glede subjekta, ki je izvedel naložbo;
- splošno sprejetih pravil in načel mednarodnega prava.

6. Vsaka arbitražna odločba je dokončna in zavezujoča za stranki v sporu. Vsaka pogodbenica mora sprejeti ukrepe za izvršitev odločb v skladu s svojo nacionalno zakonodajo.“

Sporazum o prenehanju veljavnosti bilateralnih investicijskih pogodb med državami članicami Evropske unije

- 4 Člen 4(1) Sporazuma o prenehanju veljavnosti bilateralnih investicijskih pogodb med državami članicami Evropske unije (UL 2020, L 169, str. 1) določa:

„Pogodbenice tega sporazuma potrjujejo, da so Arbitražne klavzule [med vlagateljem in državo iz bilateralne investicijske pogodbe] v nasprotju s Pogodbama EU in se zato ne uporabljajo. Zaradi te nezdržljivosti Arbitražnih klavzul s Pogodbama EU od datuma, ko je zadnja izmed pogodb Bilateralne investicijske pogodbe postala država članica Evropske unije, Arbitražne klavzule iz take Bilateralne investicijske pogodbe ni mogoče uporabiti kot pravno podlago za Arbitražni postopek“.

- 5 Člen 7 tega sporazuma določa:

„Kadar so pogodbenice tega sporazuma tudi pogodbenice Bilateralnih investicijskih pogodb, na podlagi katerih je bil začet Nerešen arbitražni postopek ali Nov arbitražni postopek, morajo:

- (a) v medsebojnem sodelovanju in na podlagi izjave iz Priloge C obvestiti arbitražna sodišča o pravnih posledicah sodbe [z dne 6. marca 2018,] Achmea [(C-284/16, EU:C:2018:158)], kot so opisane v členu 4; ter
- (b) če so stranke v sodnem postopku v zvezi z arbitražno odločbo, izdano na podlagi Bilateralne investicijske pogodbe, pristojnemu nacionalnemu sodišču, vključno v morebitni tretji državi, odvisno od primera predlagati, naj arbitražno odločbo razveljavi, razglasi za nično ali je ne prizna ter je ne izvrši.“

Švedsko pravo

Zakon o arbitraži

- 6 Člen 1 lag om skiljeförfarande (zakon o arbitražnem postopku) (SFS 1999, št. 116) v različici, ki se uporablja za spor o glavni stvari (v nadaljevanju: zakon o arbitraži), določa:

„Spore v zvezi z zadevami, ki so lahko predmet sporazumnega dogovora med strankami, lahko s sporazumom med strankami razrešijo pred enim ali več arbitrih za rešitev spora. Tak sporazum se lahko nanaša na prihodnje spore v zvezi s pravnim razmerjem, navedenim v sporazumu. Spor se lahko nanaša na obstoj posebnega dejstva.

[...]“.

- 7 Člen 2 zakona o arbitraži določa:

„Arbitri lahko preučijo svojo pristojnost za rešitev spora.

Če so arbitri s sklepom ugotovili, da so pristojni za rešitev spora, lahko stranka, ki ni bila zadovoljna s tem sklepom, predlaga, naj o zadevi odloča pritožbeno sodišče. To tožbo je treba vložiti najpozneje 30 dni po datumu, ko je bila ta stranka uradno obveščena o tem sklepu. Arbitražno sodišče lahko nadaljuje arbitražni postopek do izdaje odločbe, izdane v pritožbenem postopku.

V primeru tožbe zoper arbitražno odločbo, ki vsebuje sklep o pristojnosti, se uporabita člena 34 in 36.“

8 Člen 33, prvi odstavek, tega zakona določa:

„Arbitražna odločba je nična

1. če vključuje preučitev vprašanja, o katerem arbitri v švedskem pravu ne morejo odločati,
  2. če arbitražna odločba ali način, kako je bila izdana, očitno ni v skladu s švedskim javnim redom ali
- [...]“.

9 Člen 34, drugi odstavek, navedenega zakona določa:

„Stranka se ne more sklicevati na okoliščino, v skladu s katero se zanjo šteje, da se je vzdržala uveljavljanja udeležbe v postopku, ne da bi ji tako ali drugače nasprotovala. Zgolj dejstvo, da je stranka imenovala arbitra, ne pomeni nujno, da je sprejela pristojnost arbitrov za odločanje o postavljenem vprašanju. [...]“.

10 Kot je navedeno v predložitveni odločbo, je iz pripravljalnega gradiva za člen 34 tega zakona razvidno, da je mogoče na splošno domnevati, da je stranka, ki sodeluje v postopku, ne da bi že takoj nasprotovala pristojnosti arbitražnega organa, sprejela njegovo pristojnost za reševanje spora. To, da zoper veljavnost arbitražnega sporazuma ni bil vložen ugovor, je mogoče tudi šteti, kot da lahko povzroči vezanost stranke k uporabi arbitraže na pogodbeni podlagi. Predložitveno sodišče glede tega pojasnjuje, da je lahko v skladu s splošnimi pravili tega prava veljaven arbitražni sporazum sklenjen, na primer konkludentno, na podlagi ravnanja strank, ali na podlagi pasivnosti ene od strank.

Arbitražna pravila

11 V skladu s členom 2 arbitražnih pravil Arbitražnega inštituta SCC iz leta 2010 mora zahteva za arbitražo vsebovati med drugim „kopijo ali opis arbitražnega sporazuma ali arbitražne klavzule, na katerega ali katero se sklicuje za rešitev spora“.

Spor o glavni stvari in vprašanje za predhodno odločanje

- 12 PL Holdings je družba, za katero se uporablja luksemburško pravo in je registrirana v Luksemburgu. Družba PL Holdings je v letih od 2010 do 2013 pridobila deleže v dveh poljskih bankah. Ker sta se ti leta 2013 združili, je družba PL Holdings postala lastnica 99 % delnic nove banke, nastale s to združitvijo.
- 13 Komisja Nadzoru Finansowego (komisija za nadzor finančnih trgov, Poljska), organ poljskega prava, ki je odgovoren za nadzor nad bankami in kreditnimi institucijami na Poljskem, se je odločila družbi PL Holdings odvzeti glasovalne pravice v tej novi banki in odredila njihovo prisilno prodajo.
- 14 Družba PL Holdings se je odločila, da proti Republici Poljski začne arbitražni postopek pred arbitražnim sodiščem, ustanovljenim pri arbitražnem inštitutu SCC (v nadaljevanju: arbitražno sodišče).

- 15 Družba PL Holdings se je v zahtevi z dne 28. novembra 2014 sklicevala na člen 9 BIP, da bi utemeljila pristojnost tega sodišča za odločanje o sporu o glavni stvari. Navedenemu sodišču je predlagala, naj ugotovi, da je Republika Poljska kršila BIP, in naj tej državi članici naloži plačilo odškodnine.
- 16 Republika Poljska je 30. novembra 2014 odgovorila na to zahtevo in sekretariatu SCC poslala dopis, v katerem je izrazila namen izpodbijati obstoj veljavnega soglasja za arbitražni postopek, ki ga je začela družba PL Holdings.
- 17 Družba PL Holdings je 7. avgusta 2015 pri arbitražnem sodišču vložila tožbo, v kateri je med drugim pojasnila svoje očitke v zvezi z ukrepi iz točke 13 te sodbe.
- 18 Republika Poljska je v odgovoru na tožbo z dne 13. novembra 2015 izpodbijala pristojnost arbitražnega sodišča, ker družba PL Holdings ni bila „vlagatelj“ v smislu BIP.
- 19 Republika Poljska je v vlogi z dne 27. maja 2016 navedla dodatno trditev za izpodbijanje pristojnosti arbitražnega sodišča, ki se je nanašala na to, da je arbitražna klavzula iz člena 9 BIP v nasprotju s pravom Unije.
- 20 Arbitražno sodišče se je z delno arbitražno odločbo z dne 28. junija 2017 izreklo za pristojno na podlagi člena 9 BIP. Navedeno sodišče je ugotovilo, da je Republika Poljska s tem, da je odredila prisilno prodajo deležev družbe PL Holdings v novi poljski banki, kršila BIP in da zato družba PL Holdings lahko zahteva odškodnino.
- 21 Arbitražno sodišče je z dokončno arbitražno odločbo z dne 28. septembra 2017 Republiko Poljsko naložilo, naj družbi PL Holdings plača odškodnino in stroške, ki jih je ta priglasi v okviru arbitražnega postopka.
- 22 Republika Poljska je 28. septembra 2017 pri Svea hovrätt (pritožbeno sodišče v Stockholmu, Švedska) vložila tožbo za razveljavitev arbitražnih odločb z dne 28. junija in 28. septembra 2017.
- 23 V utemeljitev te tožbe je najprej navedla, da člena 267 in 344 PDEU nasprotujeta temu, da se spor med vlagateljem iz ene države članice in drugo državo članico, katerega predmet so naložbe, predloži arbitražnemu organu. Tako naj bi bil člen 9 BIP v nasprotju s pravom Unije, kar naj bi pomenilo, da so arbitražne odločbe, izdane na podlagi tega člena, v nasprotju z javnim redom Unije in zato nične v skladu s členom 33, prvi odstavek, točki 1 in 2, zakona o arbitraži. Ničnost teh arbitražnih odločb, ki izhajajo neposredno iz uporabe prava Unije, bi moralo sodišče imeti možnost ugotoviti po uradni dolžnosti.
- 24 Dalje, Republika Poljska naj bi v roku, določenem v členu 34, drugi odstavek, zakona o arbitraži, izpodbijala pristojnost arbitražnega sodišča na podlagi ničnosti člena 9 BIP. Če bi uporaba tega člena 34, drugi odstavek, povzročila nedopustnost ugovora nepristojnosti, ki ga je vložila Republika Poljska, se te določbe vsekakor ne bi smelo upoštevati, ker bi ovirala polni učinek prava Unije.
- 25 Nazadnje, Republika Poljska je trdila, da se ni odpovedala vložitvi ugovora glede nepristojnosti arbitražnega sodišča, tako da naj iz njenega ravnanja, sprejetega po vložitvi zahteve družbe PL Holdings za arbitražo, ne bi bilo mogoče sklepati o njenem tistem namenu, da s to družbo sklene ad hoc arbitražni sporazum, ki ni arbitražna klavzula iz člena 9 BIP.

- 26 Družba PL Holdings je trditve Republike Poljske izpodbijala. Trdila je, da se spor v postopku v glavni stvari nanaša na vprašanja, kot sta kršitev obveznosti, ki jih ima Republika Poljska na podlagi BIP, in njena pravica do odškodnine, o katerih je mogoče odločiti z arbitražo v skladu s členom 1 zakona o arbitraži.
- 27 Člen 9 BIP pa naj bi pomenil veljavno „arbitražno ponudbo“, ki jo je podala Republika Poljska in ki naj bi jo družba PL Holdings sprejela z vložitvijo zahteve za arbitražo. Poleg tega naj bi Republika Poljska prepozno izpodbijala veljavnost arbitražne klavzule in sodišče naj ne bi moglo po uradni dolžnosti izpostaviti vprašanja, ali je ta klavzula v nasprotju s pravom Unije.
- 28 Tudi ob predpostavki, da je bila „arbitražna ponudba“ Republike Poljske, ki izhaja iz člena 9 BIP, nična, naj bi bil vsekakor med strankama v sporu iz postopka v glavni stvari – glede na ravnanje teh strank – sklenjen ad hoc arbitražni sporazum v skladu s švedskim pravom in načeli trgovinske arbitraže. Družba PL Holdings naj bi namreč z vložitvijo zahteve za arbitražo predložila arbitražno ponudbo na enak način, kot je določen v členu 9 BIP, Republika Poljska pa naj bi tiho sprejela to ponudbo s tem, da ni veljavno izpodbijala pristojnosti arbitražnega sodišča na podlagi tega sporazuma.
- 29 Svea hovrätt (pritožbeno sodišče v Stockholmu) je na prvi stopnji tožbo Republike Poljske zavrnilo. To sodišče je najprej menilo, da čeprav sodba z dne 6. marca 2018, Achmea (C-284/16, EU:C:2018:158), ki se po njegovem mnenju uporablja za spor o glavni stvari, pomeni ničnost člena 9 BIP in posledično ničnost stalne ponudbe, ki jo je Republika Poljska dala vlagateljem iz drugih držav članic, v skladu s katero mora o sporu v zvezi s tem sporazumom odločiti arbitražni organ, taka ničnost državi članici in vlagatelju iz druge države članice ne preprečuje, da v naslednji fazi skleneta ad hoc arbitražni sporazum za rešitev tega spora. Tak ad hoc arbitražni sporazum naj bi temeljil na skupni volji strank navedenega spora in naj bi bil sklenjen v skladu z istimi načeli, kot veljajo za postopek trgovinske arbitraže.
- 30 Dalje, arbitražni odločbi iz postopka v glavni stvari naj bi se nanašali na vprašanja, o katerih bi bilo mogoče odločiti z arbitražo, njuna vsebina pa naj ne bi bila v nasprotju z javnim redom, tako da naj ju na podlagi člena 33, prvi odstavek, točki 1 ali 2, zakona o arbitraži ne bi bilo treba razveljaviti.
- 31 Nazadnje, Republika Poljska naj bi veljavnost arbitražne klavzule iz člena 9 BIP izpodbijala prepozno in zato je glede tega izpodbijanja prišlo do prekluzije na podlagi člena 34, drugi odstavek, zakona o arbitraži.
- 32 Predložitveno sodišče, Högsta domstolen (vrhovno sodišče, Švedska), pri katerem je Republika Poljska vložila pritožbo zoper odločbo Svea hovrätt (pritožbeno sodišče v Stockholmu), meni, da je dokazano, da je arbitražna klavzula iz člena 9 BIP v nasprotju s pravom Unije. Glede na to meni, da je treba za to, da bi lahko odločilo o stališčih strank, ki so bila pred njim ponovljena, Sodišču postaviti vprašanje, ker naj način, kako je treba v obravnavanem primeru razlagati zadevne določbe prava Unije, ne bi bil jasen.
- 33 V teh okoliščinah je Högsta domstolen (vrhovno sodišče) odločilo, da prekine odločanje in Sodišču v predhodno odločanje predloži to vprašanje:
- „Ali je treba člena 267 in 344 PDEU, kot sta razložena v sodbi [z dne 6. marca 2018, Achmea (C-284/16, EU:C:2018:158)], razlagati tako, da če sporazum o naložbi vsebuje arbitražno klavzulo, ki ni veljavna, ker je bil sporazum sklenjen med državama članicama, arbitražni sporazum, ki je bil

sklenjen med državo članico in vlagateljem, zaradi tega, ker se je država članica, potem ko je vlagatelj začel arbitražni postopek, po lastni izbiri odpovedala vložitvi ugovora glede pristojnosti, ni veljaven?“

Vprašanje za predhodno odločanje

- 34 Opozoriti je treba, da mora Sodišče v skladu s svojo ustaljeno sodno prakso v okviru postopka sodelovanja med nacionalnimi sodišči in Sodiščem iz člena 267 PDEU nacionalnemu sodišču podati koristen odgovor, ki mu omogoča rešitev spora, o katerem odloča. S tega vidika mora Sodišče po potrebi preoblikovati vprašanja, ki so mu bila predložena (sodba z dne 15. julija 2021, Ministrstvo za obrambo, C-742/19, EU:C:2021:597, točka 31 in navedena sodna praksa).
- 35 V skladu z ugotovitvami predložitvenega sodišča je v postopku v glavni stvari ugotovljeno, da je arbitražna klavzula iz člena 9 BIP nična, ker ogroža avtonomijo prava Unije, polni učinek in enotno uporabo prava Unije, ter da na podlagi te arbitražne klavzule ni mogoče veljavno začeti arbitražnega postopka.
- 36 Čeprav je družba PL Holdings začela arbitražni postopek proti Republiki Poljski na podlagi člena 9 BIP, je nato trdila, da je treba njeno zahtevo za arbitražo, namesto da bi šlo za sprejetje arbitražne ponudbe Republike Poljske iz člena 9 BIP, šteti za arbitražno ponudbo z enako vsebino, kot naj bi jo Republika Poljska konkludentno sprejela, ker naj ne bi veljavno izpodbijala pristojnosti arbitražnega sodišča v roku, ki ga za to določa švedsko pravo, ki se uporablja v tem arbitražnem postopku. Ta sporazum naj bi torej nadomestil navedeno arbitražno klavzulo v okviru BIP, ki naj bi se še naprej uporabljal za isti arbitražni postopek na tej novi pravni podlagi. Republika Poljska naj bi bila namreč nazadnje obsojena zaradi kršitve BIP.
- 37 V teh okoliščinah je treba šteti, da predložitveno sodišče z vprašanjem za predhodno odločanje v bistvu sprašuje, ali je treba člena 267 in 344 PDEU razlagati tako, da nasprotujeta nacionalni zakonodaji, ki državi članici omogoča, da z vlagateljem iz druge države članice sklene ad hoc arbitražni sporazum, ki omogoča nadaljevanje arbitražnega postopka, začetega na podlagi arbitražne klavzule, katere vsebina je enaka temu sporazumu, ki je vsebovana v mednarodnem sporazumu, sklenjenemu med tema državama članicama, in ki je nična, ker je v nasprotju s tema členoma.
- 38 Najprej je treba pojasniti, da to vprašanje temelji na predpostavki, da je Republika Poljska ob upoštevanju ničnosti arbitražne klavzule iz člena 9 BIP na podlagi švedskega prava, ki se uporabi, tiho privolila v arbitražno ponudbo družbe PL Holdings s tem, da ni pravočasno izpodbijala pristojnosti arbitražnega sodišča in je tako s to družbo sklenila ločen ad hoc arbitražni sporazum, katerega vsebina pa je enaka arbitražni klavzuli, ki temelji na členu 9 BIP.
- 39 Glede tega je treba spomniti, da je v okviru postopka iz člena 267 PDEU, ki temelji na jasni ločitvi funkcij med nacionalnimi sodišči in Sodiščem, za kakršno koli presojo dejanskega stanja pristojno nacionalno sodišče (sodba z dne 6. marca 2018, SEGRO in Horváth, C-52/16 in C-113/16, EU:C:2018:157, točka 98 in navedena sodna praksa).
- 40 Zato je le predložitveno sodišče pristojno, da predhodno presodi vsa dejstva v zvezi s položajem iz postopka v glavni stvari, da bi ugotovilo morebiten obstoj volje Republike Poljske – čemur zadnjenavedena oporeka – da sprejme arbitražno ponudbo družbe PL Holdings.

- 41 Vendar je treba poudariti, da je iz spisa, ki ga ima na voljo Sodišče, razvidno, da je Republika Poljska najprej izpodbijala pristojnost arbitražnega sodišča na podlagi BIP. Tako je najprej v dopisu z dne 30. novembra 2014, naslovljenem na sekretariat SCC, izrazila namero, da uveljavlja neobstoje kakršnega koli veljavnega arbitražnega sporazuma. Nato je v odgovoru na tožbo z dne 13. novembra 2015, vloženi pri arbitražnem sodišču, izpodbijala njegovo pristojnost, ker naj družba PL Holdings ne bi bila „vlagatelj“ v smislu BIP. Nazadnje je v svoji vlogi z dne 27. maja 2016, nekaj dni po tem, ko je bil pri Sodišču vložen predlog za sprejetje predhodne odločbe v zadevi, v kateri je bila izdana sodba z dne 6. marca 2018, *Achmea* (C-284/16, EU:C:2018:158), navedla, da arbitražno sodišče ni pristojno za odločanje o sporu iz postopka v glavni stvari zaradi neveljavnosti arbitražne klavzule iz člena 9 BIP, na podlagi katere je družba PL Holdings utemeljila svojo zahtevo za arbitražo, ker je ta klavzula v nasprotju s pravom Unije.
- 42 V teh okoliščinah mora predložitveno sodišče upoštevati ugovore, ki jih je Republika Poljska podala med celotnim arbitražnim postopkom, da bi dokazalo morebitni obstoj volje te države članice, da kljub ničnosti arbitražne klavzule iz člena 9 BIP in s tem pravne podlage, na katero se sklicuje družba PL Holdings za začetek arbitražnega postopka, sklene ad hoc arbitražni sporazum z vsebino, ki je enaka tej klavzuli. Navedeno sodišče bi se moralo zlasti prepričati, da zahteva družbe PL Holdings za arbitražo z dne 28. novembra 2014 v skladu s členom 2 arbitražnih pravil arbitražnega inštituta SCC iz leta 2010 skupaj s poznejšim ravnanjem Republike Poljske omogoča, da se jasno sklepa o obstoju ad hoc arbitražnega sporazuma med tem vlagateljem in Republiko Poljsko ter da je zadnjenavedena tako lahko učinkovito izpodbijala veljavnost tega sporazuma pred arbitražnim sodiščem.
- 43 Le če bi predložitveno sodišče ugotovilo, da je Republika Poljska dejansko tiho privolila v to, da jo zavezuje tak ad hoc arbitražni sporazum, katerega vsebina je bila enaka vsebini arbitražne klavzule iz člena 9 BIP, je torej treba preveriti, ali bi bila sklenitev takega sporazuma v takih okoliščinah skladna s pravom Unije.
- 44 Glede tega je treba spomniti, da je Sodišče že razsodilo, da je treba člena 267 in 344 PDEU razlagati tako, da nasprotujeta določbi iz mednarodnega sporazuma, sklenjenega med državama članicama, v skladu s katero lahko vlagatelj iz ene od teh držav članic v primeru spora v zvezi z naložbami v drugi državi članici proti tej državi članici začne postopek pred arbitražnim sodiščem, katerega pristojnost se je ta država članica zavezala sprejeti (sodba z dne 6. marca 2018, *Achmea*, C-284/16, EU:C:2018:158, točka 60).
- 45 S sklenitvijo takega sporazuma namreč države članice podpisnice tega sporazuma privolijo v to, da so iz pristojnosti svojih sodišč in s tem iz sistema pravnih sredstev, katerega uvedbo jim na področjih, ki jih ureja pravo Unije, nalaga člen 19(1), drugi pododstavek, PEU (glej v tem smislu sodbo z dne 27. februarja 2018, *Associação Sindical dos Juizes Portugueses*, C-64/16, EU:C:2018:117, točka 34), izključeni spori, ki se lahko nanašajo na uporabo ali razlago tega prava. Posledica takega sporazuma je lahko to, da se pri obravnavi teh sporov ne zagotovi polna učinkovitost navedenega prava (glej v tem smislu sodbo z dne 2. septembra 2021, *Komstroy*, C-741/19, EU:C:2021:655, točki 59 in 60 ter navedena sodna praksa).
- 46 Ni sporno, da lahko arbitražna klavzula iz člena 9 BIP tako kot v zadevi, v kateri je bila izdana sodba z dne 6. marca 2018, *Achmea* (C-284/16, EU:C:2018:158), vodi arbitražni organ do odločanja v sporih, ki se lahko nanašajo na uporabo ali razlago prava Unije. Zato se s to arbitražno klavzulo – poleg načela vzajemnega zaupanja med državami članicami – posega v varstvo posebne narave prava Unije, ki se zagotavlja s postopkom predhodnega odločanja iz člena 267 PDEU. Navedena klavzula torej ni skladna z načelom lojalnega sodelovanja, določenim v členu 4(3), prvi

pododstavek, PEU, in krši avtonomijo prava Unije, določeno med drugim v členu 344 PDEU (glej v tem smislu sodbo z dne 6. marca 2018, *Achmea*, C-284/16, EU:C:2018:158, točki 58 in 59). Poleg tega, kot potrjuje člen 4(1) Sporazuma o prenehanju veljavnosti bilateralnih investicijskih pogodb med državami članicami Evropske unije, od dne pristopa Republike Poljske k Uniji 1. maja 2004 člen 9 BIP ni mogel biti več podlaga za arbitražni postopek med vlagateljem in to državo članico.

- 47 Če pa bi se državi članici, ki je stranka v sporu, ki se lahko nanaša na uporabo in razlago prava Unije, dovolilo, da ta spor predloži arbitražnemu organu, ki ima enake značilnosti kot arbitražni organ, določen z nično arbitražno klavzulo, ki jo vsebuje arbitražni sporazum, kakršen je ta iz točke 44 te sodbe, bi s sklenitvijo ad hoc arbitražnega sporazuma, ki ima enako vsebino kot ta klavzula, dejansko prišlo do izogibanja obveznostim, ki za to državo članico izhajajo iz Pogodb, zlasti člena 4(3) PEU ter členov 267 in 344 PDEU, kot sta razložena v sodbi z dne 6. marca 2018, *Achmea* (C-284/16, EU:C:2018:158).
- 48 Najprej, tak ad hoc arbitražni sporazum naj bi namreč za spor, v okviru katerega naj bi bil sklenjen, imel enake učinke kot taka klavzula. Smisel obstoja tega sporazuma naj bi bil prav nadomestitev arbitražne klavzule iz določbe, kot je člen 9 BIP, da bi se ohranili učinki te klavzule kljub njeni ničnosti.
- 49 Dalje, kot je Evropska komisija pravilno poudarila, naj posledice tega izogibanja obveznostim zadevne države članice, ki izhajajo iz določb, navedenih v točki 47 te sodbe, ne bi bile manj resne, ker naj bi šlo za posamezen primer. Pravni pristop družbe PL Holdings bi bilo namreč mogoče sprejeti v številnih sporih, ki bi se lahko nanašali na uporabo in razlago prava Unije, s čimer bi bilo večkrat poseženo v avtonomijo tega prava.
- 50 Poudariti je tudi treba, da bi lahko vsaka zahteva za arbitražo, ki jo vlagatelj iz druge države članice naslovi na državo članico na podlagi arbitražne klavzule iz bilateralne investicijske pogodbe med tema državama članicama, kljub ničnosti te klavzule vsebovala arbitražno ponudbo v razmerju do zadevne tožene države članice, za katero bi se torej lahko štelo, da je sprejela to ponudbo zgolj zato, ker ni navedla posebnih trditev zoper obstoj ad hoc arbitražnega sporazuma. Tak položaj pa bi povzročil ohranitev učinkov zaveze, ki jo je ta država članica sprejela v nasprotju s pravom Unije in je zato nična, da sprejme pristojnost arbitražnega organa, ki odloča o zadevi.
- 51 Poleg tega veljavnost naslova, na katerem temelji pristojnost arbitražnega organa, glede na člena 267 in 344 PDEU ne more biti odvisna od ravnanja strank v zadevnem sporu, zlasti od ravnanja države članice, ki je povzročila kršitev teh členov, zaradi česar je bila arbitražna klavzula, na podlagi katere je bil spor predložen v odločanje temu arbitražnemu organu, nična. Če pa bi bilo treba iz ravnanja države članice sklepati, da je ta izrazila kakršno koli voljo, da se navedenemu arbitražnemu organu prizna pristojnost, bi ta volja nujno sovpadala z voljo, izraženo v dogovoru o tej arbitražni klavzuli, in zato te pristojnosti s to voljo ne bi bilo mogoče utemeljiti.
- 52 Nazadnje, tako iz sodbe z dne 6. marca 2018, *Achmea* (C-284/16, EU:C:2018:158), kot tudi iz načel primarnosti prava Unije in lojalnega sodelovanja izhaja, da države članice ne le, da se ne morejo zavezati, da iz sodnega sistema Unije izključijo spore, ki bi se lahko nanašali na uporabo in razlago prava Unije, ampak tudi, da morajo države članice, kadar je bil tak spor predložen v odločanje arbitražnemu organu na podlagi zaveze, ki je v nasprotju z navedenim pravom, pred tem arbitražnim organom ali pristojnim sodiščem izpodbijati veljavnost arbitražne klavzule ali ad hoc arbitražnega sporazuma, na podlagi katere oziroma katerega je spor predložen v odločanje navedenemu organu.

- 53 To potrjuje tudi člen 7(b) Sporazuma o prenehanju veljavnosti bilateralnih investicijskih pogodb med državami članicami Evropske unije, v skladu s katerim morajo pogodbenice, kadar so pogodbenice bilateralnih investicijskih pogodb, na podlagi katerih je bil začet arbitražni postopek, med drugim, če so stranke v sodnem postopku v zvezi z arbitražno odločbo, izdano na podlagi bilateralne investicijske pogodbe, pristojnemu nacionalnemu sodišču predlagati, naj arbitražno odločbo – odvisno od primera – razveljavi, razglasi za nično ali je ne prizna ter je ne izvrši. To pravilo se smiselno uporablja za položaj, v katerem se arbitražni postopek, ki je bil prvotno začet na podlagi arbitražne klavzule, ki je nična zaradi njene neskladnosti s pravom Unije, nadaljuje na podlagi ad hoc arbitražnega sporazuma, ki sta ga stranki sklenili v skladu z veljavnim nacionalnim pravom in katerega vsebina bi bila enaka vsebini te klavzule.
- 54 Tako bi bil vsak poskus države članice, da odpravi ničnost arbitražne klavzule s sklenitvijo pogodbe z vlagateljem iz druge države članice, v nasprotju z obveznostjo prve države članice, da izpodbija veljavnost arbitražne klavzule, in bi tako lahko povzročil nezakonitost same kavze te pogodbe, ker bi bila v nasprotju z določbami in temeljnimi načeli, ki urejajo pravni red Unije in so navedeni v točki 46 te sodbe.
- 55 V teh okoliščinah mora nacionalno sodišče ugoditi predlogu za razveljavitev arbitražne odločbe, izdane na podlagi arbitražnega sporazuma, s katerim bi bili kršeni člena 267 in 344 PDEU ter načela vzajemnega zaupanja, lojalnega sodelovanja in avtonomije prava Unije.
- 56 Glede na vse zgornje preudarke je treba na postavljeno vprašanje odgovoriti, da je treba člena 267 in 344 PDEU razlagati tako, da nasprotujeta nacionalni zakonodaji, ki državi članici omogoča, da z vlagateljem iz druge države članice sklene ad hoc arbitražni sporazum, ki omogoča nadaljevanje arbitražnega postopka, začetega na podlagi arbitražne klavzule, ki ima enako vsebino kot ta sporazum, ki je določena v mednarodnem sporazumu, sklenjenim med tema državama članicama, in ki je nična, ker je v nasprotju s tema členoma.

Predlog za časovno omejitev učinkov sodbe, ki bo izdana

- 57 Družba PL Holdings je Sodišču predlagala, naj – če bi presodilo, da je treba člena 267 in 344 PDEU razlagati tako, da nasprotujeta arbitražnemu sporazumu, sklenjenemu med državo članico in zasebnim vlagateljem iz druge države članice – časovno omeji učinke sodbe, ki bo izdana, da ta ne bi vplivala na arbitražne postopke, ki so se začeli v dobri veri na podlagi ad hoc arbitražnih sporazumov in ki so bili končani pred izrekom te sodbe.
- 58 Za odločitev o tem predlogu je treba opozoriti, da v skladu z ustaljeno sodno prakso razlaga posameznega pravila prava Unije, ki jo Sodišče poda pri izvajanju pristojnosti na podlagi člena 267 PDEU, pojasnjuje ter natančneje določa pomen in obseg tega pravila, kot se mora ali bi se moralo razumeti in uporabljati od dne začetka svoje veljavnosti. Iz tega sledi, da sodišča tako razlagano pravilo smejo in morajo uporabiti tudi za pravna razmerja, ki so nastala in so bila oblikovana pred izrekom sodbe, s katero je bilo odločeno o zahtevi za razlago, če so tudi sicer izpolnjeni pogoji za predložitev spora glede uporabe tega pravila pristojnemu sodišču (sodba z dne 17. marca 2021, Academia de Studii Economice din București, C-585/19, EU:C:2021:210, točka 78 in navedena sodna praksa).
- 59 Sodišče sme le izjemoma z uporabo splošnega načela pravne varnosti, ki je del pravnega reda Unije, omejiti možnost katere koli zainteresirane osebe, da se za izpodbijanje pravnih razmerij, ki so nastala v dobri veri, sklicuje na določbo, ki jo je razložilo. Za določitev take omejitve morata biti

izpolnjena dva bistvena pogoja, in sicer dobra vera zadevnih oseb in nevarnost resnih težav (sodba z dne 17. marca 2021, Academia de Studii Economice din București, C-585/19, EU:C:2021:210, točka 79 in navedena sodna praksa).

- 60 Natančneje, Sodišče je to rešitev uporabilo le v natančno določenih okoliščinah, predvsem ko je obstajala nevarnost resnih gospodarskih posledic zlasti zaradi velikega števila pravnih razmerij, ki so bila vzpostavljena v dobri veri na podlagi ureditve, za katero se je štelo, da zakonito velja, in ko se je izkazalo, da so bili posamezniki in nacionalni organi zaradi objektivne in precejšnje negotovosti glede obsega določb prava Unije spodbujeni k ravnanju, ki ni bilo skladno s pravom Unije, pri čemer je k tej negotovosti morda prispevalo tudi ravnanje drugih držav članic ali Komisije (sodba z dne 17. marca 2021, Academia de Studii Economice din București, C-585/19, EU:C:2021:210, točka 80 in navedena sodna praksa).
- 61 Spomniti je še treba, da se časovna omejitev učinkov razlage določbe prava Unije, ki jo Sodišče poda na podlagi člena 267 PDEU, lahko dovoli le v sodbi, s katero se odloči o zahtevani razlagi. To načelo zagotavlja enako obravnavanje držav članic in posameznikov v okviru prava Unije ter izpolnjuje zahteve, ki izvirajo iz načela pravne varnosti (sodba z dne 23. aprila 2020, Herst, C-401/18, EU:C:2020:295, točka 57 in navedena sodna praksa).
- 62 V obravnavanem primeru po eni strani družba PL Holdings glede merila dobre vere trdi, da je ta zadeva prva, v kateri je Sodišče pozvano, naj poda stališče o veljavnosti ad hoc arbitražnega sporazuma, kakršen je ta iz postopka v glavni stvari. Ob sklenitvi tega arbitražnega sporazuma naj nič ne bi kazalo na to, da je ta v nasprotju s pravom Unije, saj je Sodišče sodbo z dne 6. marca 2018, Achmea (C-284/16, EU:C:2018:158), izreklo šele po izdaji arbitražnih odločb z dne 28. junija in 28. septembra 2017. Poleg tega naj bi se družba PL Holdings oprla na ravnanje Republike Poljske, vključno z njeno udeležbo pri arbitražnem postopku, ne da bi pravočasno vložila ugovor nepristojnosti arbitražnega sodišča na podlagi prava Unije.
- 63 Po drugi strani družba PL Holdings glede merila, ki se nanaša na resne težave, trdi, da lahko sodba, ki bo izdana, vpliva na številne posamezne akterje, ki so sklenili arbitražne sporazume z državami članicami v okviru različnih vrst pogodb. Poleg tega naj v sodni praksi Sodišča nikjer ne bi bilo navedeno, da pojem „resne težave“ ne more zajemati položaja, v katerem je bila družba s sedežem v Uniji, kot je družba PL Holdings, ki deluje v dobri veri, najprej predmet nezakonite razlastitve v nasprotju s pravom Unije, zlasti s kršitvijo njene svobode ustanavljanja, zagotovljene v členih 49 in 54 PDEU, nato pa ji je bila odvzeta pravica do učinkovitega sodnega varstva, določena v členu 47 Listine Evropske unije o temeljnih pravicah.
- 64 Glede tega – kot je generalna pravobranilka navedla v točki 84 sklepnih predlogov – elementi razlage členov 267 in 344 PDEU, ki so upoštevni za to zadevo, izhajajo neposredno iz sodbe z dne 6. marca 2018, Achmea (C-284/16, EU:C:2018:158), katere učinkov Sodišče ni časovno omejilo.
- 65 Če bi se namreč državi članici dovolilo, da arbitražno klavzulo iz mednarodnega sporazuma med državami članicami nadomesti s sklenitvijo ad hoc arbitražnega sporazuma, da bi omogočila nadaljevanje arbitražnega postopka, začetega na podlagi te klavzule, bi se namreč – kot je bilo razsojeno v točki 47 te sodbe – obšle obveznosti te države članice, ki izhajajo iz Pogodb, zlasti iz člena 4(3) PEU ter členov 267 in 344 PDEU, kakor sta bila razložena v sodbi z dne 6. marca 2018, Achmea (C-284/16, EU:C:2018:158).
- 66 Časovna omejitev učinkov te sodbe bi tako dejansko pomenila omejitev učinkov razlage teh določb, ki jo je podalo Sodišče v sodbi z dne 6. marca 2018, Achmea (C-284/16, EU:C:2018:158).

- 67 Poleg tega je treba v zvezi z zatrjevanimi resnimi težavami na eni strani glede domnevnega vpliva, ki bi ga ta sodba lahko imela na arbitražne sporazume, ki so jih sklenile države članice za različne vrste pogodb, poudariti, da se razlaga prava Unije, podana v tej sodbi, nanaša le na ad hoc arbitražne sporazume, sklenjene v okoliščinah, kakršne so te v postopku v glavni stvari in so povzete zlasti v točki 65 te sodbe.
- 68 Na drugi strani mora biti varstvo subjektivnih pravic, ki jih ima družba PL Holdings na podlagi prava Unije, zagotovljeno v okviru sodnega sistema držav članic, v obravnavanem primeru poljskega sodnega sistema. Zato bi bilo treba, tudi če bi bila izkazana vrzel v varstvu teh pravic, katere obstoj zatrjuje družba PL Holdings, to vrzel popraviti v okviru tega sistema, po potrebi s sodelovanjem Sodišča v okviru njegovih pristojnosti, ne da bi taka vrzel lahko upravičila dopuščanje neupoštevanja določb in temeljnih načel, navedenih v točki 65 te sodbe.
- 69 V teh okoliščinah je treba predlog družbe PL Holdings, naj se učinki sodbe, ki bo izdana, časovno omejijo, zavrniti, ne da bi bilo treba preveriti dobro vero te družbe.

Stroški

- 70 Ker je ta postopek za stranki v postopku v glavni stvari ena od stopenj v postopku pred predložitvenim sodiščem, to odloči o stroških. Stroški za predložitev stališč Sodišču, ki niso stroški omenjenih strank, se ne povrnejo.

Iz teh razlogov je Sodišče (veliki senat) razsodilo:

Člena 267 in 344 PDEU je treba razlagati tako, da nasprotujeta nacionalni zakonodaji, ki državi članici omogoča, da z vlagateljem iz druge države članice sklene ad hoc arbitražni sporazum, ki omogoča nadaljevanje arbitražnega postopka, začetelega na podlagi arbitražne klavzule, ki ima enako vsebino kot ta sporazum, ki je določena v mednarodnem sporazumu, sklenjenim med tema državama članicama, in ki je nična, ker je v nasprotju s tema členoma.

Podpisi